

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора, завідувачки кафедри менеджменту і маркетингу Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського Труніної Ірини Михайлівни
на дисертаційну роботу Тимкован Владислави Ігорівни
на тему: «Стратегічні пріоритети сталого розвитку агропромислових формувань на регіональному рівні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Сучасний етап розвитку агропромислового комплексу України характеризується високим рівнем нестабільності, що зумовлено одночасним впливом воєнних дій, економічної кризи та посилення кліматичних змін. Ці виклики суттєво ускладнюють забезпечення економічної, соціальної та екологічної стійкості аграрного сектору, що, в свою чергу, вимагає формування нових підходів до стратегічного управління на регіональному рівні. Збереження агропромислового потенціалу та його розвиток потребують визначення чітких стратегічних пріоритетів сталого розвитку, орієнтованих на довгострокові цілі. Агропромисловий комплекс є не лише базою для формування внутрішнього валового продукту, а й важливим фактором продовольчої безпеки держави. В умовах інституційної нестабільності, руйнування інфраструктури, деградації земельних ресурсів, нестачі інноваційних рішень та обмежених фінансових можливостей, традиційні підходи до розвитку галузі втрачають ефективність. Це зумовлює потребу у створенні нових моделей господарювання, які б поєднували економічну результативність із соціальною відповідальністю та екологічною безпекою.

Важливою детермінантою актуальності представленого дослідження є об'єктивна потреба адаптації аграрного сектору України до нормативно-правових та інституційних вимог Європейського Союзу в межах інтеграційних процесів. Запровадження стандартів сталого розвитку, екологічна модернізація виробничих систем, поширення ресурсозберігаючих технологій, а також дотримання

принципів ESG (Environmental, Social, Governance) формують нові вектори трансформації агропромислового комплексу. Реалізація таких змін потребує стратегічного підходу до планування, який має враховувати регіональну специфіку соціо-економічного та природно-кліматичного середовища. У цьому контексті суттєво зростає роль стратегічного управління, яке повинне бути не лише адаптивним до сучасних викликів, але й зорієнтованим на забезпечення довгострокової стійкості та конкурентоспроможності аграрного сектору в умовах євроінтеграції.

Воєнна агресія змінила функціональні умови аграрного бізнесу в багатьох регіонах України. Втрата доступу до ринків збуту, зруйновані логістичні ланцюги, дефіцит ресурсів і фінансування, загроза мінування земель, усе це потребує не лише оперативного реагування, але й чіткого бачення відновлення галузі на основі принципів сталого розвитку. Лише комплексне, науково обґрунтоване стратегічне планування дозволить досягти синергії між економічною ефективністю, екологічною безпекою та соціальною справедливістю. У сучасних умовах особливої актуальності набуває регіональний підхід до управління агропромисловими формуваннями, який має враховувати специфіку природно-кліматичних умов, наявну ресурсну базу, інституційне середовище та потенціал впровадження цифрових технологій. Формування стратегічних пріоритетів сталого розвитку в агропромисловій сфері на регіональному рівні є необхідною умовою для підвищення стійкості економіки, зміцнення продовольчої безпеки та забезпечення добробуту сільського населення.

Таким чином, тема дисертаційного дослідження Тимкован Владислави Ігорівни «Стратегічні пріоритети сталого розвитку агропромислових формувань на регіональному рівні» є надзвичайно актуальною, оскільки відповідає потребам сьогодення, зумовленим складною соціально-економічною ситуацією, новими ризиками та викликами, а також необхідністю трансформації аграрної політики у відповідності до вимог сталого розвитку. Це підтверджується також зв'язком теми дисертації з науково-дослідною темою Київського національного університету технологій та дизайну: «Базові компоненти сучасного розвитку економічної

системи України» (реєстраційний номер 0120U104672), розділ 3 «Організаційно-економічне забезпечення реалізації стратегічних пріоритетів сталого розвитку агропромислових формувань на регіональному рівні».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Дисертаційна робота Тимкова В.І. вирізняється послідовною структурованістю викладу, науковою аргументованістю та логічною цілісністю представлених положень. Сформульовані висновки й рекомендації базуються на результатах самостійно проведених емпіричних і теоретичних досліджень здобувача. Отримані результати відзначаються високим ступенем валідації, мають виразні кількісні та якісні параметри і є безпосереднім логічним наслідком здійсненого аналізу. Авторські пропозиції мають чітку практичну спрямованість, підкріплені переконливою розрахунковою базою та відповідають сучасним вимогам до ефективного управлінського і стратегічного планування. Наукова обґрунтованість та достовірність положень, висновків і рекомендацій, поданих у дисертації, забезпечується застосуванням цілісного комплексу методологічних підходів. Це, зокрема, включає системний аналіз, критичну інтерпретацію наукових джерел, синтез сучасних теоретичних концепцій, а також емпіричну верифікацію результатів із використанням достовірних статистичних і інформаційних баз. Проведене аналітичне узагальнення наявного практичного досвіду дозволило сформулювати прикладні рекомендації, релевантні сучасним умовам функціонування об'єкта дослідження. Для досягнення поставленої мети у роботі було використано комплекс наукових методів: теоретичного узагальнення, порівняння та синтезу, факторного аналізу, кореляційного аналізу, аналізу ієрархій, групування та вибірки, зіставлення та формалізації, структурно-функціонального аналізу та моделювання, економіко-статистичні методи, історико-логічний підхід.

Достовірність дисертації підтверджується документами про впровадження у діяльність суб'єктів господарювання реального сектору, а також опублікованими

працями та апробацією результатів наукового дослідження на конференціях різного рівня, що наводяться у додатках дисертаційної роботи.

Наукова новизна одержаних результатів

Результати проведених автором наукових досліджень характеризуються науковою новизною, елементи якої розвивають теоретичні та удосконалюють методичні засади з формування та визначення напрямів реалізації стратегічних пріоритетів сталого розвитку агропромислових формувань на регіональному рівні. Проведене дослідження дає можливість обґрунтувати низку висновків і рекомендацій теоретичного та практичного змісту.

Зокрема, слід відзначити розглянуті авторкою ключові методичні підходи до забезпечення сталого розвитку сільського господарства, визначення стратегічних пріоритетів сталого розвитку агропромислових формувань. Набуло подальшого розвитку науково-практичні засади сталого розвитку агропромислових формувань, уточнено дефініції «сталий розвиток» та «сталий розвиток сільського господарства» в контексті аграрного виробництва, обґрунтовано об'єктивний характер трансформаційних процесів у сільськогосподарській сфері відповідно до цілей сталого розвитку, що сприяє формуванню стратегічних пріоритетів для забезпечення збалансованого функціонування аграрного сектору (стор. 31-87).

Проведено аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових підходів до трактування сутності сталого розвитку та приділено увагу визначенню методологічних особливостей сталого розвитку агропромислових формувань у контексті регіональної специфіки (стор. 38-45). Доведено, що впровадження адаптивного економічного механізму в межах агропромислових формувань є ключовим елементом стратегії сталого розвитку сільського господарства в Україні (стор. 50-66). На основі аналізу наукових підходів виокремлено методичні принципи стратегічного планування у сфері агропромислового виробництва (стор. 72-73).

Авторкою проведено структурно-динамічний аналіз функціонування агропромислових формувань регіонів України (стор. 88-118), здійснено

економічну та соціальну оцінку впливу воєнного стану на розвиток агропромислових формувань (стор. 118-138), визначено перспективи розвитку агропромислових формувань у світовому сільському господарстві (стор. 138-157).

Проведено порівняння моделей розвитку агропромислових формувань за такими ключовими індикаторами як дотації, частка малих та середніх підприємств, урожайність та частка переробки, що дозволило зробити висновок про пріоритетність переходу від аграрно-сировинної моделі до багатофункціональної інноваційно-державної моделі (стор. 154-157) й сформувати етапи її розробки та впровадження (стор. 157-158).

Удосконалено систематизацію стратегічних пріоритетів сталого розвитку агропромислових формувань як чинників досягнення цілей сталого розвитку, яка, на відміну від існуючих, визначає інноваційний, екологічний та соціально-інфраструктурний стратегічні пріоритети. Авторкою розроблено підхід до організаційно-економічного супроводу процесу реалізації стратегічних пріоритетів сталого розвитку агропромислових формувань на регіональному рівні на підставі розробки принципових засад формування стратегічних пріоритетів агропромислових формувань на регіональному рівні (стор. 161-178), розробки етапів організаційного супроводу процесу формування та реалізації стратегічних пріоритетів (стор. 178-199) та забезпечення їх реалізації (стор. 199-222), що дозволяє структурувати процедуру впровадження, реалізації та контролю ESG-стратегії із визначенням функцій та інструментарію економічного забезпечення ефективного вирішення завдань сталого розвитку агропромислових формувань.

Авторкою удосконалено організаційно-економічні засади формування та реалізації державних ініціатив і регіональної політики у сфері забезпечення сталого розвитку агропромислових формувань. Проведено аналіз політики сталого розвитку провідних агропромислових формувань на регіональному рівні та побудовано матрицю відповідності стратегій агрохолдингів стандартам CSRD/ESRS (стор. 172-175), що дозволило сформувати стратегічні пріоритети, визначити стан трансформації аграрного сектору та оптимальні шляхи досягнення поставлених цілей (стор. 176-178), що враховують необхідність

когерентності економічних інтересів суб'єктів аграрного сектору та регіональні програми реалізації Цілей сталого розвитку.

Набули подальшого розвитку науково-методичні підходи та аналітично-інформаційне забезпечення процесу реалізації стратегічних пріоритетів сталого розвитку агропромислових формувань на основі формування структурно-функціональної моделі стратегічних пріоритетів сталого розвитку агропромислових формувань регіону, що базується на застосуванні методу аналізу ієрархій (АНР) та включає інтеграцію системи ключових показників результативності (KPI) як інструменту об'єктивного моніторингу досягнення цілей сталості в аграрному секторі (стор. 199-219).

Відповідно до вищевикладеного, проведене дослідження відзначається науковою новизною, практичною значущістю та розробкою нових підходів до формування та реалізації стратегічних пріоритетів сталого розвитку агропромислових формувань на регіональному рівні. Поставлені авторкою мета та завдання дисертації виконані. Висновки, сформульовані у дисертаційній роботі, відповідають її змісту, підтверджують глибину та наукову оригінальність проведеного дослідження.

Практичне значення результатів дослідження

Наукові розробки доведені до практичного використання, про що свідчать довідки про впровадження рекомендацій автора в практичну діяльність ТОВ «Інвестиційна група ДАД» (довідка № 21-014/2 від 16.10.2024), Іллінецької територіальної громади (довідка № 64/24-11 від 04.11.2024), ФГ «Придніпровське» (довідка № 28 від 27.11.2024). Окремі положення дисертаційної роботи використано в освітньому процесі Київського національного університету технологій та дизайну (довідка від 18.04.2025 № 06-82/880).

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Наукові положення і висновки дисертаційної роботи достатньо повно висвітлені у 16 наукових працях, у тому числі 5 статей у фахових періодичних виданнях України, 1 стаття у закордонному виданні, 10 публікацій апробаційного характеру у збірниках матеріалів конференцій. В опублікованих працях знайшли відображення положення наукової новизни і висновки за результатами дослідження, зафіксовано особистий внесок дисертанта в розробці зазначеної наукової проблеми. За побудовою та структурою наукові праці автора відповідають вимогам до наукових публікацій. Всі наукові публікації відповідають вимогам п.8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Наукові положення, розробки та висновки дисертаційної роботи є результатом самостійно проведеного автором дослідження. Положення дисертаційної роботи не містять текстових запозичень інших авторів без посилання на відповідне джерело. Дисертація та наукові публікації виконані автором із дотриманням принципів академічної доброчесності.

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушень академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження

Аналіз змісту та структури дисертаційної роботи, викладених в ній теоретичних положень, науково-методичних і прикладних розробок дозволяють оцінити її позитивно. Дисертація за своїм змістом повністю відповідає меті та поставленим завданням дослідження. Робота викладена у логічній послідовності, літературною українською мовою, оформлена відповідно до вимог.

Незважаючи на високу наукову та практичну цінність дисертаційного дослідження, наявність положень, які містять елементи наукової новизни, вважаємо, що зміст дисертаційної роботи В.І. Тимкован має дискусійні положення, теоретико-методичний та прикладний характер яких може бути предметом наукової дискусії:

1. В першому (теоретичному) розділі автор розглядає понятійно-категоріальний апарат сталого розвитку агропромислових формувань, й виокремлює поняття «сталий розвиток» та «сталий розвиток сільського господарства». Проте було б доцільно чітко виділити власну інтерпретацію поняття «агропромислові формування» для уникнення термінологічної неоднозначності.

2. У дисертації зроблено акцент на важливості цифровізації сільського господарства як чинника сталого розвитку (розділ 3), проте у роботі бракує системного аналізу бар'єрів її впровадження. Зокрема, не враховано цифрову нерівність, слабкий розвиток ІТ-інфраструктури у віддалених громадах, недостатній рівень цифрових компетентностей у виробників. Це створює ризик надмірної оптимізації очікуваних результатів від цифрових технологій без реалістичної оцінки стартових умов.

3. У дисертації авторка слушно наголошує на зростанні ролі великих аграрних корпорацій і водночас на маргіналізації малих та середніх виробників. Однак, у роботі не приділено достатньої уваги аналізу потенційних ризиків, пов'язаних із подальшою централізацією агровиробництва, зокрема впливу на продовольчу безпеку, екосистемні функції сільських територій та соціальну нерівність. Доцільно було б розширити аналіз за рахунок альтернативних сценаріїв розвитку, наприклад, через зміцнення кооперативного руху або моделі багатофункціонального фермерства.

4. У роботі обґрунтовується необхідність посилення інституційної спроможності регіонів як передумови сталого розвитку (розділ 2). Однак при цьому не представлена компаративна оцінка поточної інституційної ємності територій. Це ускладнює практичну адаптацію розробленої моделі формування

стратегічних пріоритетів сталого розвитку агропромислових формувань(п. 3.3) до умов регіональної асиметрії. Доцільним є додаткове поглиблення методики оцінки за рахунок кількісних та якісних індикаторів управлінського потенціалу.

5. Авторка формує концептуальні засади створення системи моніторингу досягнення ЦСР агропромислових формувань(с. 200-219), однак розроблена аналітична рамка не подає чітко структурованої системи індикаторів із цільовими орієнтирами, часовими горизонтами досягнення, пороговими значеннями відхилень. Це ускладнює практичну імплементацію та використання запропонованої системи в державному управлінні, тому доцільним було б доповнення означених положень КРІ-базованим блоком для ефективного управлінського впровадження.

Втім, необхідно зазначити, що вказані недоліки та зауваження в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, а наявність дискусійних положень свідчить про її складність і актуальність.

Загальна оцінки роботи та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Тимкован В.І. є самостійною, завершеною науковою працею, в якій викладено авторський підхід щодо вирішення конкретного наукового завдання.

Робота виконана у науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності. За обсягом, змістом, структурою, повнотою викладення результатів, оформленням, вона відповідає встановленим вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44. Дисертація оформлена відповідно до вимог наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. зі змінами від 31.05.2019 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Загалом за своїм змістом, актуальністю, достовірністю одержаних результатів, важливістю для науки та практики, науковою новизною дисертація відповідає спеціальності 051 – Економіка та вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44, а її автор, Тимкован Владислава Ігорівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка.

Офіційний опонент:

**доктор економічних наук, професор,
завідувачка кафедри менеджменту і
маркетингу
Кременчуцького національного
університету імені Михайла
Остроградського**

Ірина ТРУНІНА